

Økomarxisme, en note

Amadeo Bordigas grundlæggelse af økomarxismen fandt sted ved en række artikler forfattet hovedsageligt mellem 1951 og 1953, der udkom i *Il programma comunista*, en italiensk dissidentmarxistisk avis, der fortsat findes. I 1978 samlede det antropologiske forlag i Paris, Payot, teksterne og udgav dem i en fransk oversættelse fra italiensk ved Jean Bouton: Amadeo Bordiga, *Espèce Humaine et Croûte terrestre* [Menneskeart og jordskorpe], Paris: Payot, maj 1978. Bogen er på 221 sider og er ikke udkommet på engelsk eller på noget skandinavisk sprog. Den er heller ikke blevet genudgivet på fransk.

Det er vigtigt at bemærke, at de to ledende dissidentmarxister efter Rosa Luxemburgs død begge var polyteknisk uddannede: Bordiga var ingeniør, mens hollænderen Anton Pannekoek var astrofysiker. Begge inddrog Einsteins atomfysik i deres arbejde, mens Lenin i sin empirismebog fastholdt en partikelteori fra før Mach, Avenarius og Einstein.

For Bordiga var agrarspørgsmålet den overgang, der muliggjorde at anvende økonomikritikken på naturdialektikken. Fragmenter af denne overgang var allerede tilrettelagt af Marx i dennes analyse af jordrentespørgsmålet. Bordiga havde skrevet en første udgave af sin *La questione agraria* i en lille bog, som PCdI, Italiens Kommunistiske Parti, udgav i 1921, året for PCdI's grundlæggelse. Spørgsmålet vendte tilbage i forskellige udgaver i forbindelse med infrastrukturarbejdet i Syditaliens storbyer, Napoli, Palermo osv., der alle havde store kloakeringsproblemer. Bordigas tekniske tekster om Napolis kloakering og vandforsyning blev genudgivet for nylig på italiensk.

I Italien er der en tilbagevendende interesse for de videnskabsteoretiske aspekter i Bordigas materialisme. Jeg nævner lige tre vigtige:

I 1994 udgav en gruppe marxister i Torino hæftet *La passione e l'algebra – Amadeo Bordiga e la scienza della Rivoluzione* [Lidenskab og algebra – Amadeo Bordiga og videnskaben om revolution (eller revolutionens videnskab)], Quaderni Internazionalisti, Torino, maj 1994 (128 sider).

I 2008 udgav lægen og kirurgen Sandro Saggioro *Scienza e politica in Amadeo Bordiga* [Videnskab og politik hos Amadeo Bordiga], Firenze: Quaderni Pietro Tresso # 64. Afdøde Sandro Saggioro havde viet sit pensionistliv til at gennemgå Bordigas arkiver, som dengang endnu fandtes i Bordigas hus i Formia og her bl.a. fundet Bordigas notesbøger om videnskabshistorien: Bordiga havde studeret ganske mange af sin tids naturvidenskabsfolk inklusive Henri Poincaré og Albert Einstein, men det var den italienske matematiker Francesco Severi (1879-1961) der indtog den centrale position, hvad de metodemæssige spørgsmål angik, som hos Anton Pannekoek blev udfyldt af Rudolf Carnaps ungdomsværk *Der logische Aufbau der Welt* fra 1928. – Bordiga var ude på at skrive et "program for den integrale [integreerede eller fuldgyldige] kommunisme" ud fra en "marxistisk erkendelsesteori" og skrev en artikel om dette i *Il programma comunista*, Milano, # 20, 2-11-1962.

I 2009 udgav Rita Caramis Amadeo Bordiga, *Mai la merce sfamerà l'uomo – La questione agraria e la teoria della rendita fondaria in Marx* [Vareformen vil aldrig kunne stille

menneskets sult – Agrarspørgsmålet og jordrenteteorien ifølge Marx], Rom: Odradek, marts 2009 (286 sider). Rita Caramis havde forsynet samlingen af Bordigas agrartekster med en meget gennemarbejdet indledning, hvori hun også analyserede, hvorfor Bordigas kritik var blevet "fortrængt" inden for såvel socialistisk som liberal landbrugshistorie. Enhver interesseret kan begynde her.

Cj, 18-4-020